

Universalus dizainas Principo taikymas ir įgyvendinimas ES SF projektuose

*CPVA Struktūrinės paramos projektų II departamento
Socialinės apsaugos projektų skyriaus viršininkė
Justina Jakštienė*

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Kokie teisės aktai reglamentuoja Horizontaliuosius principus, Universalų dizainą?

- Pagrindiniai LT dokumentai:
 - Partnerystės sutartis, Nacionalinė pažangos programa.
 - 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa, PAFT.
 - 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos administravimo taisyklės.
- Pagrindiniai ES, JT teisės aktai:
 - Bendrasis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1303/2013 – 7 ir 8 str.
 - ES pagrindinių teisių chartija, Europos Žmogaus teisių konvencija, Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija.
 - Sektorinės direktyvos.

Kas yra Universalus dizainas?

Universalus dizainas – gaminių ir aplinkos forma, kai jais be specialaus pritaikymo gali naudotis vaikai, suaugę, vyrai, moterys, senyvo amžiaus, neįgalieji, įvairių tautybių ir kitų grupių žmonės. (LR Statybos įstatymas, 2 str. 109 p.). Taip pat ir elektroninės paslaugos, IT sistemos, veiklos procesai, mokymo metodai ir t.t.

UD neišskiria konkrečių žmonių grupių, pvz. su judėjimo negalia ir nekuria būtent jiems skirtų ar pritaikytų įėjimų į patalpas, takelių, prietaisų. Viskas yra projektuojama taip, kad būtų patogiu naudotis visiems, įskaitant ir sunkiai judančius žmones.

Kam svarbus Universalus dizainas?

DVIRATININKAMS

VAIKAMS

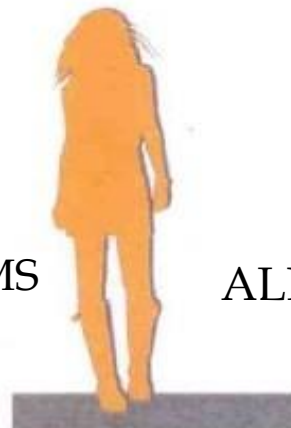
ŽMONĖMS SU
LAGAMINAIŠ /
SUNKIAIS
KREPŠIAIS

VYRESNIO
AMŽIAUS
ŽMONĖMS

JUDĖJIMO
NEIĞALIESIEMS

ALERGIŠKIEMS

TĖVAMS SU
KŪDIKIAIS

BESINAUDOJANTIEMS
VISUOMENINIU TRANSPORTU

ŽMONĖMS SU
VAIKŠYNĖMIS

TURISTAMS

REGĖJIMO IR KT.
NEIĞALIESIEMS

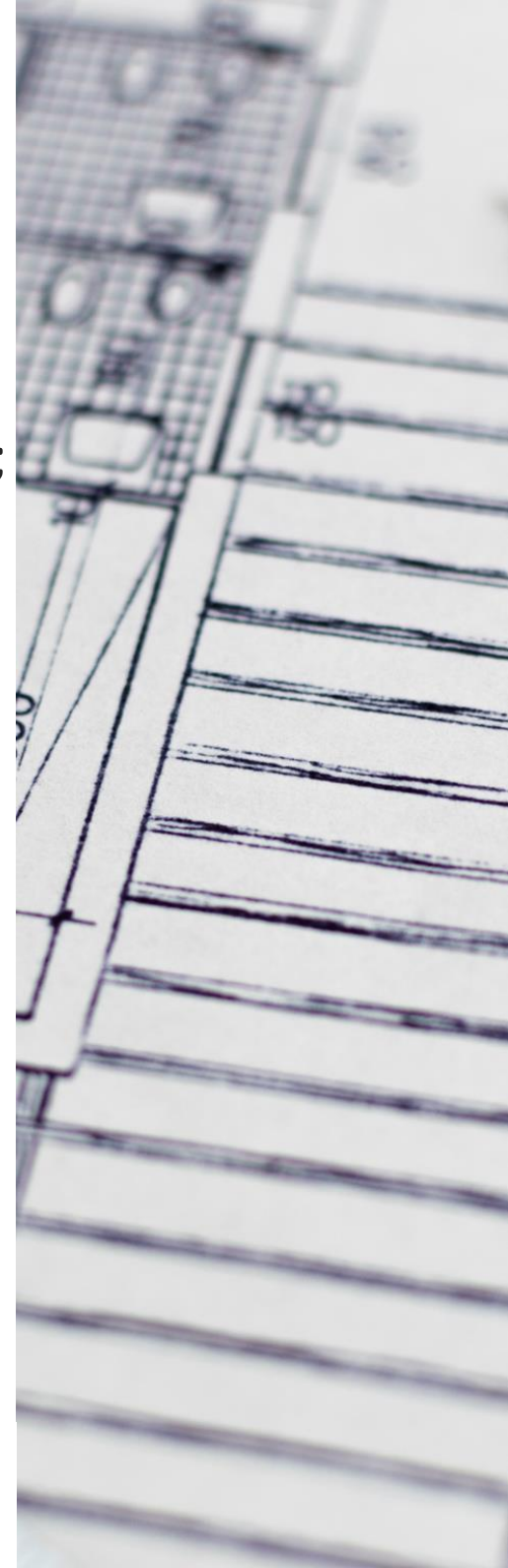
DARŽELIO
AUKLĖTOJOMS

Šaltinis: Indrė Bitinaitė

Kodėl universalus dizainas toks svarbus?

- Panaikinama ar sumažinama traumų rizika, traumų reikšmingumas;
- Ilgėja gyvenimo trukmė, mažėja išvengiamo mirtingumo rizika;
- Gerėja gyvenimo kokybė;
- Mažėja nusiskundimų dėl viešųjų paslaugų kokybės;
- Užtikrinant universalų būstą, aplinką bei mobilumą ilgai išlaikomas savarankiškas ir aktyvus gyvenimo būdas;
- Visuomenė tampa socialiai „saugesnė“ dėl „suportyvios“ aplinkos;
- Itin aktualu sparčiai senstančiai populiacijai.

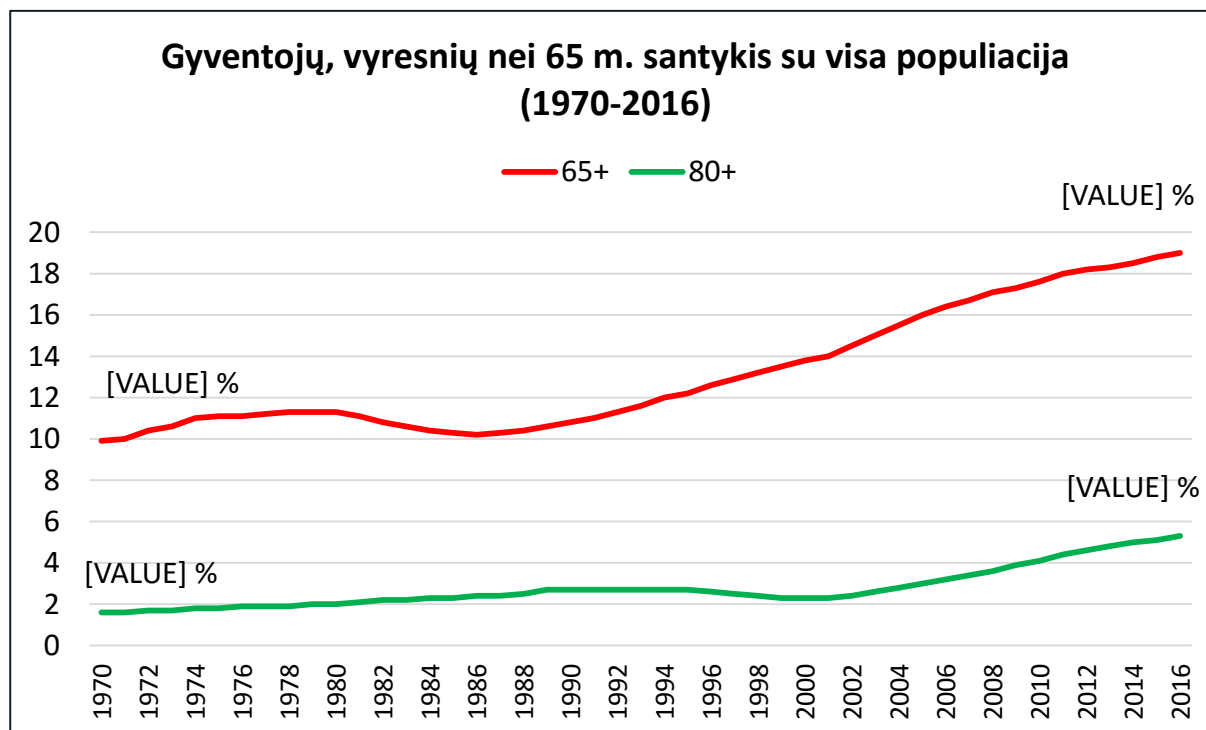
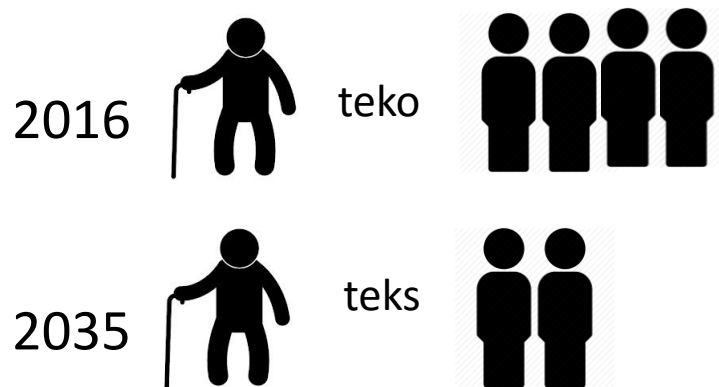
UD tiesiogiai įtakoja Sveikatos ir Socialinės apsaugos sistemų išlaidas: sveikatos priežiūros paslaugos, socialinės išmokos neįgalumo atveju, prarasto asmens darbingumo žala, administraciniai kaštai ir t.t.

Kodėl universalus dizainas toks svarbus?

Gyventojų demografiniai pokyčiai Lietuvoje

Europos Komisijos išleistoje senėjimo ataskaitoje (Ageing Report 2015) prognozuojama, kad jau 2035 m. Lietuvoje >65 m. asmenų skaičius išaugs iki 30% visos populiacijos. (2016 m. buvo 19 %). Be to, sparčiai auga ir >80 m. asmenų skaičius

2035 m. prognozuojama Lietuvos populiacija sudarys 2,1 mln. gyventojų.

Universalaus dizaino įgyvendinimas ES SF projektuose: CPVA patirtis

Vidiniai ir išoriniai mokymai

- Horizontaliųjų principų ir Universalaus dizaino tema apmokyti CPVA darbuotojai.
- Vedami mokymai projektų vykdytojams, akcentuojama UD svarba, aptariami novatoriški pavyzdžiai.

PFSA

Derinant PIP, PFSA siekiama atkreipti dėmesį į UD tikslingumo ir įgyvendinamumo aspektą. (Pvz.: jei finansuojama kultūros paveldo tvarkybos veikla, UD taikymas neprasmingas)

Konsultacijos

Dėl UD taikymo konsultuojamasi su SADM Neįgaliųjų reikalų departamentu.

Universalaus dizaino įgyvendinimas ES SF projektuose: CPVA patirtis

PFSA reikalavimai

- Planuojant paprastojo remonto darbus pasirinkti ir įgyvendinti bent vieną reikalavimą, nurodytą STR 2.03.01:2001 „Statiniai ir teritorijos. Reikalavimai žmonių su negalia reikmėms“ (SAM, KM);
- Prioritetas teikiamas toms ikimokyklinio ugdymo įstaigoms, kurių pastatų modernizavimas atitinka Ikimokyklinio ugdymo įstaigų edukacinių erdvių modernizavimo rekomendacijas: <http://www.projektas-aikstele.lt> (ŠMM);
- Projekto paraiškoje pagrindžiama, kad projekto investicijos nukreiptos į socialinės įtraukties didinimą - projektu atnaujinama viešoji infrastruktūra pritaikoma socialiai pažeidžiamiems asmenims (VRM);
- Jei numatoma vykdyti paprastojo remonto darbus, pagrindinis įėjimas į pastatą turi būti įrengtas taip, kad asmenims su judėjimo techninės pagalbos priemonėmis nebūtų kliūčių patekti į pastato vidų ir į projekto lėšomis sutvarkytas patalpas; remontuojamos vidaus patalpos (judėti skirtos zonos, t. y. durys, slenksčiai, koridoriai ir bent vienas sanitarinis mazgas) turi būti pritaikytos asmenims su judėjimo techninės pagalbos priemonėmis. (SADM)

Universalaus dizaino įgyvendinimas ES SF projektuose: CPVA patirtis

- Atnaujinami / įrengiami statiniai turi atitikti ne mažiau kaip 4 reikalavimus (ŠMM)

Universalaus dizaino principai (pasirenkami mažiausiai keturi principai)

Kiekvienoje ugdymo patalpoje turi būti įrengta bent viena darbo vieta, kuria galėtų naudotis specialiųjų poreikių turintys asmenys. Šioje darbo vietoje darbastaliai/darbiniai paviršiai ir visų prietaisų jungikliai turėtų būti pasiekiami iš sėdimos pozicijos.

Specialiųjų poreikių asmenims pritaikytose kompiuterizuotose darbo vietose turi būti ši papildoma adaptacinė įranga: alternatyvios kompiuterio valdymo priemonės asmenims, negalintiems naudotis įprasta pele ir klaviatūra, ekrano skaitytuvas

Jeigu ugdymo patalpoje yra demonstravimo lenta, turi būti įrengtas jos apšvietimas, kurio valdymas būtų nepriklausomas nuo bendro patalpos apšvietimo valdymo

Priešgaisrinės ir kitos apsaugos sistemos turi turėti ir garsinį, ir vaizdinį (pvz. pavojaus atveju užsidegančios lempos ar ekranai) perspėjimą apie pavojų

Darbastalių ir įrangos išdėstymas ugdymo patalpoje turi būti planuojamas taip, kad patekimas į darbo vietą būtų tiesus ir lengvas (kelyje link darbo vietos nebūtų kliūčių, pvz. spintelių)

Specialiųjų poreikių asmenims skirtos darbo vietos turi būti planuojamos ugdymo patalpos pradžioje arba kuo arčiau mokytojo stalo

Tarpai tarp stalų eilių arba darbastalių turi būti pakankami, kad galėtų judėti specialiosiomis judėjimo priemonėmis besinaudojantys asmenys

Jeigu pagal priemonę planuojama įrengti erdvę demonstravimui, darbo vietų išdėstymas toje patalpoje turi būti planuojamas taip, kad visiems mokiniams mokytojas ir demonstruojama medžiaga būtų gerai matoma

Turi būti sudaryta galimybė reguliuoti/kontroliuoti patalpos apšvietimo lygį (t. y. įrengiami būvio, šviesos davikliai arba jungikliai atskiroms šviestuvų grupėms)

PFSA reikalavimai

IVP

Projektas turi numatyti funkcionalumus, leidžiančius teikti paslaugas neįgaliesiems ir mažinti socialinę ir kalbinę atskirtį. Projekto vykdytojas, kurdamas ir (arba) modernizuodamas elektronines ir (arba) sudėtines elektrones paslaugas turi vadovautis:

- Viešųjų ir administracinių elektroninių paslaugų tinkamumo naudotojams užtikrinimo priemonių metodinėmis rekomendacijomis;
- Neįgaliesiems pritaikytų interneto tinklalapių kūrimo, testavimo ir įvertinimo metodinėmis rekomendacijomis.

Universalaus dizaino įgyvendinimas ES SF projektuose: Kontrolės taškai

PARAIŠKA

Paraiškos 14 punkte numatomos privalomos įgyvendinti Horizontaliųjų principų (tame tarpe ir universalaus dizaino) priemonės.

FINANSAVIMO SUTARTIS

Sutarties priede numatomi privalomi įgyvendinti proaktyvūs HP (UD) reikalavimai

PROJEKTAVIMO UŽDUOTIS

Jeigu su paraiška prašoma pateikti projektavimo užduotis vertinama ir atitikimo HP (UD) aspektu.

PIRKIMO DOKUMENTŲ VERTINIMAS

Išankstinėje rangos/jrangos pirkimo dokumentų patikroje įvertinamas techninės specifikacijos (Techninio projekto) atitikimas HP (UD) reikalavimams.

PATIKRA VIETOJE

Patikros vietoje metu įsitikinama, kad vykdant infrastruktūros plėtros projektą įgyvendinti visi privalomi HP (UD) reikalavimai, jei reikia, tikrinami jų parametrai.

GMP

Tvirtinant GMP įvertinama ar įvykdyti visi HP (UD) įsipareigojimai, nustatyti Projekto sutartyje

Universalaus dizaino įgyvendinimas ES SF projektuose: Kylantys iššūkiai

- Prioritetiškumas. Dar ne visi pareiškėjai teikia reikiamą dėmesį UD.
- Dalis UD priemonių reikalauja didesnių nei įprastai investicijų.
- UD aktualiausias viešajam sektoriui, paslaugoms, kur resursai dažnai riboti.
- Tinkamas UD planavimas reikalauja aktyvaus infrastruktūros naudotojų įtraukimo ir stebėjimų. Tam projekto planavimo etape dažnai nėra laiko.
- Jei UD taikomas tik projekto ribose, susiduriama su bendros infrastruktūros vientisumo problema.
- Trūksta reglamentavimo, konsultacijų, metodinės pagalbos, gerųjų pavyzdžių viešinimo.

Neuniversalus dizainas, stigmatizacija

UNIVERSALIAUS DIZAINO PAVYDŽIAI

Spalvinis krypties žymėjimas grindyse

Silpnaregiams ir visiems kitiems lengviau orientuotis, kai interjere yra naudojami spalvų kontrastai.

UNIVERSALAUS DIZAINO PAVYDŽIAI INFORMACIJOS PATEIKIMAS

Labai patogu visiems, kai informaciją nurodančios rodyklės yra užrašytos dideliu šriftu, šviečiančios, gerai matomos.

KITI UNIVERSALIAUS DIZAINO PAVYDŽIAI

Žaidimų aikštelės

